

**Seletuskiri haridus- ja teadusministri määruse
„Ida-Virumaa koolieelsete lasteasutuste, üldhariduskoolide ning kutseõppeasutuste
õpetajate, juhtide ja tugispetsialistide töö väärtustamiseks täiendava tööjõukulu toetuse
eraldamise tingimused ja kord 2023. aastal“ eelnõu juurde**

1. Sissejuhatus

Määrus kehtestatakse riigieelarve seaduse § 53¹ lõike 1 alusel.

Eelnõu on ette valmistanud Haridus- ja Teadusministeeriumi eestikeelsele õppele ülemineku juht Ingar Dubolazov (ingar.dubolazov@hm.ee; telefon 735 0189), eelarve- ja finantsjuhtimise osakonna juhataja Marika Tuusis (marika.tuusis@hm.ee; telefon 735 0150), sama osakonna finantsala peaekspert Kristi Laanoja (kristi.laanoja@hm.ee; telefon 735 0101), üldhariduspoliitika osakonna haridusjuhtimise ja õpetajapoliitika valdkonna kohalike omavalitsuste koostöö ja koolivõrgu nõunik Piret Sapp (piret.sapp@hm.ee; telefon 735 0318), sama valdkonna üldhariduse peaekspert Salle Andresson (salle.andresson@hm.ee; telefon 735 0145), õigus- ja personalipoliitika osakonna järelevalve valdkonna juht Elen Ruus (elen.ruus@hm.ee; telefon 735 0104), sama osakonna õigusnõunikud Margit Kiin (margit.kiin@hm.ee, telefon 735 0199) ja Indrek Kilk (indrek.kilk@hm.ee, telefon 735 0144).

Vastavalt riigieelarve seaduse § 53¹ lõikele 1 kehtestab minister määrusega tingimused ja korra ministeeriumi valitsemisala vahendite arvelt riigisisese toetusprogrammi elluviimiseks, toetusprogrammist vahendite saamiseks ning saadud vahendite kasutamiseks, kui nimetatud tingimused ja kord ei tulene muust õigusaktist.

Haridusvaldkonna arengukava 2035 toodud eesmärgiks Eestis on pädevad ja motiveeritud õpetajad ja koolijuhid. Üheks võtmeindikaatoriks on õpetaja töötasu kasv, mis on vähemalt 120 protsenti eesti keskmisest töötasust. Vabariigi Valitsuse kinnitatud Ida-Virumaa tegevuskavas 2021 – 2023: punkt 5.2. käivitame eestikeelse hariduse tegevuskava, et anda kõigile võrdne võimalus osaleda ühiskonna- ja tööelus ning jätkata õpinguid järgmisel haridustasemel. Eraldame lasteaedadele ja koolidele vajaliku rahastuse, mis võimaldab korraldada õppeprotsessi eesti keeles, tagades kvaliteetse hariduse. Toome haridusasutustesse vastava kvalifikatsiooniga lisaõpetajaid.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kümnest paragrahvist.

Eelnõu esimeses paragrahvis nähakse ette määruse reguleerimis- ja kohaldamisala. Lõike 1 kohaselt kehtestatakse määrusega Ida-Virumaal tegutsevate koolieelsete lasteasutuste, üldhariduskoolide ja kutseõppeasutuste õpetajate, juhtide ja tugispetsialistide töö väärtustamiseks täiendava tööjõukulu toetuse eraldamise tingimused ja kord 2023. aastal. Seega nimetatakse sättes ära erinevate tüüpi haridusasutused, mille teatud (haridus)töötajaid (määruses nimetatud) silmas pidades nähakse haridusasutuste pidajatele ette tööjõukulude toetus. Toetuse eesmärgiks on eesti keeles õpetavate määruses nimetatud töötajate töö väärtustamine. Nimetatud toetuse saajate ringi on piiratud ka piirkondlikult – Ida-Viru maakonnaga (ehk, et tegemist peab olema nimetatud maakonna territooriumil tegutseva haridusasutuse töötajaga). Lisaks sellele on toetuse eraldamine piiratud ka käimasoleva (2023) kalendriaastaga. Ainult Ida-Viru maakonna haridustöötajate toetamine teiste Eesti piirkondadega võrreldes on oluline seetõttu, et eesti keeles õpetavate ja eesti keelt C1 tasemel osakvate haridustöötajate hulk ning ka valmisolek Ida-Virumaal töötada, on võrreldes teiste Eesti piirkondadega väike. Tegemist on ajutiselt kestva toetusega. Kõigi Eesti piirkondade

haridustöötajate toetamiseks võrdsetel alustel ei ole riigieelarves käesoleval eelarveaastal võimalusi.

Lõikes 2 viidatakse varemnimetatud haridus- ja noorteprogrammi 2023 – 2026 meetmele „Õpetajate järelkasv ja areng, õpikäsitus ja -keskkond“ ning selles toodud vastavale tegevusele ning sätestatakse, et määruse alusel eraldatav tööjõukulu toetus on nimetatud programmi meetme ja tegevusega kooskõlas.

Lõikes 3 sätestatakse, et kohalike omavalitsustele ja eraõiguslikele juriidilistele isikutele (st munitsipaal- ja eralasteaedade ning koolide) eraldatakse toetus esitatud taotluse alusel. See tähendab seda, et kohalikud omavalitsused ja eraõiguslikud juriidilised isikud peavad tööjõukulu toetuse saamiseks seda taotlema. Riigi poolt peetavate haridusasutuste puhul taotlemist ei toimu. Rahalised vahendid eraldatakse haridusasutuse eelarvesse, pärast seda, kui on kontrollitud riigikoolis (üldhariduskoolid ja kutseõppeasutus) töötavate haridustöötajate vastavust määruses sätestatud tingimustele (vt lõiget 4).

Lõikes 5 on sätestatud, et määruses reguleerimata küsimustele kohaldatakse haldusmenetluse seadust. Kuna tegemist on haldusmenetlusega, siis on sellise sätte ettenägemine määruse tekstis vajalik, kuna määrus ei pruugi reguleerida kõiki üksikküsimuse otsustamiseks vajalikku. Puudub ka põhjus kõigi haldusmenetluse seaduses ettenähtud asjakohaste sätete dubleerimiseks kehtestatavas määruses.

Eelnõu teises paragrahvis nähakse ette eraldatava toetuse eesmärk ja toetamise periood.

Lõikes 1 on sätestatud toetuse eesmärk, milleks on – tagada Ida-Virumaa haridusasutuste võimekus tagada nõuetekohase eesti keele oskusega haridustöötajate olemasolu ja nende võimekus viia õppetööd läbi eesti keeles ning nõutava eesti keele tasemega. Ida-Virumaal tegutseb 2022/2023. õppeaastal Eesti hariduse infosüsteemi andmete kohaselt 45 koolieelset lasteasutust, 41 üldhariduskooli ja 2 kutseõppeasutust. Määruse üheks olulisemaks eesmärgiks on tagada nendes haridusasutustes töötavatele määratletud ametikohtade töötajatele (kes vahetult panustavad õppe- ja kasvatustegevusse) senisest suurem töötasu. Kui üldhariduskoolides töötavate õpetajate minimaalne võimalik töötasu on Vabariigi Valitsuse määrusega¹ fikseeritud (millest praktikas lähtutakse ka kutseõppeasutuses õpetajate puhul), siis teiste haridustöötajate töötasu alammäär või palgamäär ühegi riiklikult kehtestatud õigustloova aktiga ette nähtud ei ole. Küll aga võimaldab käesoleva määruse alusel eraldatav tööjõukulude toetus suurendada töötaja ja tööandja vahel töölepingus kokkulepitud töötasu, arvestades seda, et eraldatavat raha ei saa kohalikud omavalitsused ja eraõiguslikud juriidilised isikud muul viisil kasutada ning määrus selgesõnaliselt ei luba toetuse saajal oma panust haridustöötaja töö tasustamisel vähendada (vt määruse eelnõu § 8 lõige 2). Kui seda ikkagi tehakse, siis nõuab toetuse andja toetuse saajalt toetuse tagasi. Eraldatav toetus võimaldab töötajaid motiveerida ja seda eelkõige eesiseisva ülesande – eestikeelsele õppele ülemineku – täitmisel. Nimelt võttis Riigikogu 12. detsembril 2022. a vastu põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse (eestikeelsele õppele ülemineku), mille Vabariigi President kuulutas 19. detsembril 2022. a otsusega nr 227 välja. See tähendab seda, et alates 1. septembrist 2024. a lähevad eestikeelsele õppele üle koolieelsed lasteasutused ning üldhariduskoolide 1. ja 4. klassid. Et ülesande täitmine oleks tõhusam, on vajalik motiveerida nii olemasolevaid töötajaid kui ka luua soodne pinnas selleks, et piirkonda, kus on eesoleva ülesande täitmine kõige keerulisem (Ida-Virumaa), tuleksid eesti keelt väga hästi oskavad õpetajad. Ilma nendeta ei ole võimalik eesolevat ülesannet täita, kuna eesti keelt mitteoskav õpetaja, tugispetsialist ning haridusasutuse juht ei saa osaleda oma haridusasutuses eestikeelsele õppele üleminekul.

¹ Vabariigi Valitsuse 15. detsembri 2022. a määrus nr 130 „Põhikooli ja gümnaasiumi õpetaja töötasu alammäär“

Toetuse taotlemise võimalus luuakse ja toetust eraldatakse üksnes Ida-Virumaa haridusasutuste pidajatele. Põhjuseks on asjaolu, et Ida-Virumaa haridusasutustes õppivate laste/õpilaste eesti keele oskuse tase on teistes Eesti piirkondades asuvates haridusasutustes õppivate laste/õpilaste eesti keele oskuse tasemega võrreldes madalam ning Ida-Virumaal ei ole piisaval määral eesti keelt C1 tasemel oskavaid haridustöötajaid. Keeleameti kogutud andmete kohaselt oli 2021. aasta sügise seisuga Eesti koolieelsete lasteasutuste, üldhariduskoolide haridustöötajate seas üle 2000 inimeste, kes vajavad täiendavat eesti keele õpet. Neist enamik töötab Ida-Virumaal (ca 1500 töötajat). Enim keelenõuetele mittevastavaid eesti/vene ja vene õppekeelelaasteade õpetajaid töötas Harjumaal ja Ida-Virumaal, vastavalt 296 ja 262. Tallinn, Narva ja Kohtla-Järve olid need omavalitsused, kus töötas enamik eesti keele oskuse nõuetele mittevastavatest õpetajatest (vastavalt 263, 132 ja 78). Kvalifikatsiooninõuetele ei vastanud 1959 eesti/vene ja vene õppekeelelaasteade munitsipaallasteade õpetajatest 218 ehk 11%. Ka nimetatud lasteade kvalifikatsiooninõuetele mittevastavatest õpetajatest töötas enamik Harju- ja Ida-Viru maakonnas (128 ja 64). Ida-Virumaa olukord võrreldes Harjumaaga on keerulisem seetõttu, et üldine tööjõu struktuur ja hulk Ida-Virumaal erineb Harjumaal tööjõu ja struktuuri poolest ja tööturul ei ole vabu töökohti haridustöötajateks leida.

2021/2022. õppeaastal töötas eesti/vene ja vene õppekeelelaasteade munitsipaal- ja riigikoolide põhikooliastmetes (edaspidi põhikooli õpetajad²) kokku 3313 õpetajat³, kellest ei vastanud eesti keele oskuse nõuetele 654 ehk 20%. 150 õpetaja eesti keele oskuse tase on teadmata. Keelenõuetele mittevastavaid põhikooli õpetajaid oli enim Ida-Virumaal ja Harjumaal - mõlemas maakonnas 313. Suurimad probleemid põhikooli õpetajate keeleoskuse nõuetele vastavusega olid Ida-Virumaa omavalitsustes: Narvas 148, Kohtla-Järvel 94 ja Sillamäel 43 põhikooli õpetajat.

Lisaks võib välja tuua, et 20-st ainult vene õppekeelelaaste koolist asuvad pooled Ida-Virumaal (ülejäänud Tartus, Valgas, Harjumaal). Arvestades asjaolu, et Ida-Virumaal on keeleoskusele mittevastavate haridustöötajate arv kaks ja pool korda suurem kui Harjumaal, siis võib sellel olla otsene mõju õpilaste keeleoskuse õpetamise tulemuslikkusele. Seda ka põhjusel, et keelekeskkond ise võrreldes teiste Eesti piirkondadega ei soosi eesti keele õpet. Esmakordselt 2022. aasta sügisel viidi läbi eesti keel teise keelena tasemetöö kogu valimile ehk kõigile õpilastele, kelle emakeel pole eesti keel sõltumata kooli või klassi õppekeelest. Kõige nõrgemaid tulemusi näitasid ainult vene õppekeelelaaste klasside õpilased ning 7. klassi tulemustes oli näha, et piirkondlikult olid kõige kasinamad tulemused just Ida-Virumaal (üle 5% keskmiselt madalamad tulemused kui Harjumaal). Kõige paremaid tulemusi näitasid eesti keelest erineva emakeelelaaste õpilased, kes õppisid eesti õppekeelelaaste klassides. Seega võib eestikeelsele õppele üleminekul väita, et eestikeelse koolikeskkonna ja eestikeelsete õpetajate tagamise väljakutse on kõige suurem ja kriitilise tähtsusega just Ida-Virumaal.

Kuigi toetust vajavad kõik koolid, kes muukeelsete lastega ja/või eestikeelsele õppele üleminekul tegelevad, on selge, et Ida-Virumaal on eestikeelsete õpetajate leidmise perspektiiv kõige kehvem ning sestap vajab Ida-Virumaa eesti keeles õpetada suutvate õpetajate tagamiseks tugevamaid stiimuleid kui muu Eesti.

Lõikes 2 on sätestatud toetuse andmise periood. Toetust antakse perioodi 1. september – 31. detsember 2023. a eest. Toetuse andmise periood on seotud 2023. aasta riigieelarvega, eestikeelsele õppele üleminekul on pikemal ajateljel (aastani 2023) täidetav ülesanne. Täiendava toetuse tagamiseks perioodil 2024-2030 valmistatakse ette vajalikud seadusandlikud muudatused, mis võimaldaks edaspidi kehtestada baasmääruse aastani 2030.

² Põhikooli õpetajad on I-III kooliastme õpilastega töötavad õpetajad.

³ Õpetajad: õpetajad ja klassiõpetajad, juhid ning tugispetsialistid, kes tegelevad õppetöoga; va need, kelle leping on ajutiselt peatatud; õpetajateks loetakse nii töötajad kui völaõigusliku lepingu alusel õppeteenuse pakkujad. Miina Härma Gümnaasium ja Tallinna Inglise Kolledž on arvatud eesti õppekeelelaaste koolide hulka, kuigi neis toimub inglise keelne IB-õpe.

Eelnõu kolmandas paragrahvis sätestatakse toetuse arvestamise ja eraldamise alused.

Lõikes 1 on loetletud üles toetuse rahaline väärtus, mis eraldatakse koolieelsete lasteasutuste, üldhariduskoolide ning kutseõppeasutuste õpetajate ja tugispetsialistidega seondult haridusasutuse pidajale. Rahalised summad on erinevad ning nimetatud täistööajaga töötamise kohta. Koolieelse lasteasutuse õpetaja puhul on summa 525 eurot – arvestuse aluseks on 30% põhikooli ja gümnaasiumi õpetaja töötasu alammäärast; üldhariduskooli ja kutseõppeasutuse õpetaja puhul on summa 874 eurot – arvestuse aluseks on 50% põhikooli ja gümnaasiumi õpetaja töötasu alammäärast; koolieelse lasteasutuse, üldhariduskooli ja kutseõppeasutuse tugispetsialisti puhul on summa samuti 874 eurot – arvestuse aluseks on 50% põhikooli ja gümnaasiumi õpetaja töötasu alammäärast. Nimetatud määrad toodi poliitilisel tasandil välja juba põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse (eestikeelsele õppele ülemineku) väljatöötamisel, kui nimetatud eelnõuga kaasnev muu rakendatav meede, mis aitab kaasa eestikeelsele õppele ülemineku ülesande elluviimisel. Kuna tugispetsialistide töötasu on koolides võrreldav õpetajate töötasuga, siis on seetõttu ka tööjõukulu toetusel puhul arvestatud sama määraga. Koolieelse lasteasutuse õpetaja töötasu on üldjuhul Eestis väiksem kui üldhariduskooli või kutseõppeasutuse õpetaja töötasu. Peamine põhjus selleks peitub madalamal tasemel fikseeritud kvalifikatsiooninõuetes. See, keda vaadeldakse tugispetsialistina, on igaks juhuks fikseeritud ka käesolevas määruks. Tugispetsialistid on üksnes eripedagoog, logopeed, koolipsühholoog ja sotsiaalpedagoog. Aluseks sellele loetelule on ka põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 37 lõige 2, milles sätestatakse - vajaduse korral tagatakse õpilasele koolis tasuta vähemalt eripedagoogi, logopeedi, psühholoogi ja sotsiaalpedagoogi (edaspidi koos *tugispetsialistid*) teenus. See tähendab, et kooli ja selle pidaja valmisolek peab olema tagada nimetatud spetsialistide poolt osutatav teenus. Koolieelsetes lasteasutustes tegutsevad aga logopeedid ja eripedagoogid.

Lõikes 2 on sätestatud, et käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud täiendava toetuse määra (ametikohta kohta) arvestatakse lisaks ka tööandja maksud (33,8%).

Lõikes 3 on sätestatud, et täistööajaga töötamiseks käesoleva määru tähenduses loetakse olukorda, kus haridusasutuse õpetaja töötab 35 tundi nädalas ning haridusasutuse tugispetsialist Vabariigi Valitsuse 22. augusti 2013. a määrust nr 125 „Haridustöötajate tööaeg“ aluseks võttes töötab 35 või 40 tundi nädalas. Vabariigi Valitsuse 22. augusti 2013. a määruse nr 125 „Haridustöötajate tööaeg“ § 1 lõike 1 punktist 1 tuleneb, et lühendatud täistööaja kestus 7 tundi päevas ehk 35 tundi seitsmepäevase ajavahemiku jooksul kehtib koolieelse lasteasutuse õpetajale, logopeedile ja eripedagoogile. Sama paragrahvi ja lõike punktist 2 tulenevalt kehtib sama määr ka põhikooli ja gümnaasiumi õpetajale, logopeedile ja eripedagoogile ning punktist 3 tulenevalt kehtib sama määr ka kutseõppeasutuse õpetajale.

Lõikes 4 on sätestatud, et kui käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud haridustöötaja töötab osalise tööajaga, eraldatakse toetust proportsionaalselt täidetavale ametikohale. See tähendab seda, et kui nõuetele vastav üldhariduskooli õpetaja töötab nt 0,5 koormusega, siis eraldatakse tööjõukulude toetusena selle isiku kohta 437 eurot. Arvestades, et suur osa haridustöötajatest töötab osalise tööajaga ning tihti omal soovil, mitte seetõttu, et tööandjal ei oleks tööd anda, siis ei oleks ka õiglane, et riigi poolt tööandjatele eraldatav toetus võimaldaks kõigil haridustöötajatel samas suurusjärgus töötasu tõsta. Sõltumata sellest, kas isik töötab 0,1 koormusega või täiskoormusega. Nimetatud lõikes sätestatu on selgelt seotud ka lõikes 1 sätestatuga, kuna lõikes 1 toodud määra juures on samuti rõhutatud, et toetus on sellises määras eraldatav üksnes täistööajaga töötamisel.

Lõikes 5 on ette nähtud nõuded haridusasutuste õpetajatele, millele viimased peavad vastama selleks, et toetuse andja saaks taotlejale (ning võimalikule toetuse saajale) toetuse arvestada. Sätestatud on nõue, et õpetaja peab õpetama eesti keeles, vastama eesti keele oskuse nõudele ja

omama kõrgharidust. Eesti keele oskuse nõue on ette nähtud keeleseaduse alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse 20. juuni 2011. a määruses nr 84 „Ametniku, töötaja, füüsilisest isikust ettevõtja eesti keele oskuse ja kasutamise nõuded“. Nimelt on nimetatud määruse §-s 9 nähtud ette eesti keele oskuse nõue C1-tasemel neile õpetajatele, kes viivad õppetööd läbi eesti keeles või õpetavad eesti keelt, kui õppeainet. Seega puudutab käesolev määrus palgalisa saamise alusena üksnes eesti keeles õpetavaid haridustöötajaid, kellele rakendub eesti keele oskus C1-tasemel. Seega haridustöötajatele, kes eesti keeles ei õpeta, töötasu toetust taotleda ei saa. Lisaks sellele on esitatud kõrghariduse nõue, mis tähendab seda, et kõik tähtajalise töölepingu alusel töötavad õpetajad⁴ arvestusse ei lähe (need, kellel on nt keskharidus). Toetuse arvestamiseks piisavaks on aga rakenduskõrghariduse või bakalaureusekraadi olemasolu. Juhime tähelepanu, et see ei tähenda, et toetuse arvestusse minev isik on pelgalt kõrgharidust omav ja eesti keelt oskav inimene. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 74 lõige 7 näeb juba tähtajalise töölepingu sõlmimise eeldusena ette piisava pedagoogilise kompetentsuse olemasolu, mis võimaldab tagada kooli õppekavas määratud õpieesmärkide täitmise ning õpitulemuste saavutamise. Lisaks sellele on lõikes 4 ka rõhutatud, et kõrghariduse nõuet ei rakendata õpetajale, kes on loetud põhikooli ja gümnaasiumi õpetaja kvalifikatsiooninõuetele vastavaks. Säte on oluline seetõttu, et põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse §-s 99 sätestatakse, et käesoleva seaduse § 75 lõikes 4 sätestatud kõrgharidusnõuet ei kohaldata põhikooli klassiõpetaja suhtes, kes enne käesoleva seaduse jõustumist on omandanud pedagoogilise keskerihariduse klassiõpetaja või algõpetuse erialal, ning põhikooli aineõpetaja suhtes, kes enne käesoleva seaduse jõustumist on omandanud pedagoogilise keskerihariduse õpetatavas aines või ainevaldkonnas. Lisaks sellele on haridus- ja teadusministri 29. augusti 2013. a määruse nr 30 „Direktori, õppealajuhataja, õpetajate ja tugispetsialistide kvalifikatsiooninõuded“ § 5 lõikes 1 sätestatud – põhikooli ja gümnaasiumi õpetaja ja õppealajuhataja kvalifikatsiooninõuetele vastavaks loetakse enne käesoleva määruse jõustumist põhikoolis või gümnaasiumis õpetajana või õppealajuhatajana või kutseõppeasutuses üldharidusainete õpetajana töötavad või töötanud isikud, kes on enne käesoleva määruse jõustumist omandanud pedagoogilise keskeri- või kõrghariduse. Seega, arvestades, et keskeriharidusega isikud loetakse kvalifikatsiooninõuetele vastavaks ning neile ei kohaldata põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest tulenevat kõrghariduse nõuet, ei ole mõeldav, et selliseid õpetajaid ei arvestata toetuse eraldamisel. Lisaks sellele on sättes välja toodud ka kutsestandardis toodud kutseõpetajad, kuna kutseõppeasutuse seaduse §-s 39 nimetatud kutseõpetajatel ei pea tingimata olema kõrgharidus. Kui kutseõpetajale ei laiene kvalifikatsiooninõudena kõrghariduse nõue, talle kõrghariduse nõuet ka käesoleva määrusega ei kohaldata ning tema osas arvestatakse samuti kooli pidajale toetus.

Lõikes 6 sätestatakse, et käesoleva paragrahvi lõike 1 punktis 3 sätestatud arvestatakse tugispetsialistile, kes vastab oma ametikohale kehtestatud kvalifikatsiooninõuetele ja ametikohale kehtestatud eesti keele oskuse nõudele. Kuna eesti keele oskuse nõue kvalifikatsiooninõudena rakendub tugispetsialistidele alates 1. augustist 2024. a, siis on oluline mõlemad nõuded eraldi välja tuua. Tugispetsialistide kvalifikatsiooninõuded on kehtestatud haridus- ja teadusministri 29. augusti 2013. a määruse nr 30 „Direktori, õppealajuhataja, õpetajate ja tugispetsialistide kvalifikatsiooninõuded“ §-s 4 - Eripedagoogi kvalifikatsiooninõuded on erialane magistrikraad või sellele vastav kvalifikatsioon või eripedagoogi kutse ning eesti keele oskus vastavalt keeleseaduses ja keeleseaduse alusel antud õigusaktis esitatud nõuetele; Koolipsühholoogi kvalifikatsiooninõuded on erialane magistrikraad või sellele vastav kvalifikatsioon või koolipsühholoogi kutse ning eesti keele oskus vastavalt keeleseaduses ja keeleseaduse alusel antud õigusaktis esitatud nõuetele; Sotsiaalpedagoogi kvalifikatsiooninõuded on erialane kõrgharidus või sotsiaalpedagoogi kutse ning eesti keele oskus vastavalt keeleseaduses ja keeleseaduse alusel antud õigusaktis esitatud nõuetele; Logopeedi kvalifikatsiooninõuded on erialane magistrikraad või sellele vastav kvalifikatsioon või logopeedi kutse ning eesti keele oskus vastavalt keeleseaduses ja keeleseaduse alusel antud õigusaktis esitatud nõuetele. Koolieelses lasteasutuses töötavate

⁴ Töötavad seetõttu tähtajalise töölepinguga, et ei vasta õpetajale kehtestatud kvalifikatsiooninõuetele

tugispetsialistide (logopeed ja eripedagoog) kvalifikatsiooninõuded on kehtestatud haridusministri 26. augusti 2002. a määrusega nr 65 „Koolieelse lasteasutuse pedagoogide kvalifikatsiooninõuded“. Nimetatud määruse §-des 31 ja 32 on sätestatud - Lasteasutuse logopeedi kvalifikatsiooninõuded on erialane magistrikraad või sellele vastav kvalifikatsioon või logopeedi kutse ning eesti keele oskus vastavalt keeleseaduses ja keeleseaduse alusel antud õigusaktis esitatud nõuetele. Lasteasutuse eripedagoogi kvalifikatsiooninõuded on erialane magistrikraad või sellele vastav kvalifikatsioon või eripedagoogi kutse ning eesti keele oskus vastavalt keeleseaduses ja keeleseaduse alusel antud õigusaktis esitatud nõuetele. Eesti keele oskuse nõuded on kehtestatud Vabariigi Valitsuse 20. juuni 2011. a määruses nr 84 „Ametniku, töötaja, füüsilisest isikust ettevõtja eesti keele oskuse ja kasutamise nõuded“ §-des 8 ja 9. Kvalifikatsiooninõuetele mittevastavana ei tohi tugispetsialistid erinevalt õpetajatest üldse töötada (viimased saavad töötada sellisel juhul tähtajalise töölepinguga). Seega õigusaktide kohase praktikaga ei tohiks selliseid isikuid haridusasutustes üldse eksisteerida.

Lõikes 7 on sätestatud – käesoleva paragrahvi lõikes 6 sätestatud nõudeid arvestatakse ka töötajale, kes töötab kohaliku omavalitsuse poolt peetavas tugiteenuste keskuses ning osutab seal töötades koolieelsele lasteasutusele või üldhariduskoolile tugispetsialisti teenust. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest tulenevalt on tugispetsialistide teenuse rakendamiseks võimaluste loomine kooli pidaja ülesanne. Enamasti moodustatakse selleks koolides vajalikud (tugispetsialistide) ametikohad, kuid mitte alati. Eestis on juba mitmeid kohalikke omavalitsusi, kus tugispetsialistide teenust tagatakse kooli pidaja (kohaliku omavalitsuse) poolt keskselt, läbi tugiteenuste keskuse. Tugiteenuste keskuse töötajad ei ole sellisel juhul koolitöötajad, aga nende sisuline töötamise koht ja töö asuvad koolis. Ei oleks õiglane selliseid tugispetsialiste jätta tööjõukulude toetuse arvestusest välja.

Lõikes 8 on sätestatud haridusasutuste juhtide töötasu väärtustamiseks ettenähtav osa toetusest ning seda just eestikeelsele õppele ülemineku protsessi silmas pidades. Kooli pidaja vastutus on väärtustada nende poolt peetavate haridusasutuste juhte ning nende töötasu, mis oleks mõistlikus proportsioonis õpetajate ja tugispetsialistide töötasuga. Riik annab täiendavat toetust, et kooli pidaja saaks seda oma tulubaasi, toetusfondi⁵ kaudu eraldatud ja antud määruse kaudu eraldavate vahendite abil tagada. Koolieelsete lasteasutuste puhul eraldatakse täiendavalt 9 eurot (koolieelses lasteasutuses käiva) lapse kohta ning üldhariduskooli ja kutseõppeasutuse puhul täiendavalt 15 eurot (üldhariduskoolis või kutseõppeasutuses õppiva) õpilase kohta.

Eelnõu neljandas paragrahvis sätestatakse tingimused taotluse esitajale. Toetust on õigus taotleda Ida-Virumaal asuval kohalikul omavalitsusel ja Ida-Virumaal haridusasutust pidaval eraõiguslikul juriidilisel isikul. Ida-Viru maakonnas on kokku kaheksa kohaliku omavalitsuse üksust – Alutaguse vald, Lüganuse vald, Narva-Jõesuu linn, Toila vald, Jõhvi vald, Narva linn, Kohtla-Järve linn, Sillamäe linn. Eraõiguslikke juriidilisi isikuid, kes Ida-Virumaal koolieelset lasteasutust, üldhariduskooli või kutseõppeasutust peavad on küllaltki vähe.

Taotleja peab vastama ka järgmistele tingimustele:

- 1) tema suhtes ei ole algatatud likvideerimismenetlust ega pankrotiseaduse kohaselt nimetatud ajutist pankrotihaldurit või kohtuotsusega välja kuulutatud pankrotti ning tal ei ole kehtivat äriregistrist kustutamise hoiatust;
- 2) tal puudub maksuvõlg riigi ees või maksuvõla tasumine on ajatatud;
- 3) tal puuduvad tähtajaks esitamata majandusaasta aruanded;
- 4) tal puuduvad järelevalveorgani poolt esitatud tähtaegselt täitmata ettekirjutused ja sunnirahahoiatused.

Tegemist on tavapäraselt toetuse taotlejatele esitatud nõudmistega.

⁵ Vt Vabariigi Valitsuse 6. veebruari 2015. a määruse nr 16 „Riigieelarve seaduses kohaliku omavalitsuse üksustele määratud toetusfondi vahendite jaotamise ja kasutamise tingimused ja kord“ § 1 lõige 5

Eelnõu viiendas paragrahvis sätestatakse taotluse esitamisega seonduv. Lõikes 1 sätestatu kohaselt esitab taotleja taotluse Haridus- ja Teadusministeeriumi veebilehel (hm.ee) avaliku juurdepääsuga Toetuste menetlemise Infosüsteemi (taotluskeskkond - <https://toetused.kul.ee/et/login>) kaudu ning teeb seda 21 kalendripäeva jooksul alates taotlusvooru avamisest. Seega on määruses fikseeritud tähtaeg taotluste esitamiseks, millest alates algab haldusmenetlus, ning nimetatud ära, millest alates tähtaja arvestamist alustatakse (taotlusvooru avamisest). Kui taotluskeskkonna töös esineb tehniline viga, mis takistab taotluse tähtaegset esitamist, pikendatakse taotlemise tähtaega vea likvideerimisele kulunud päevade arvu võrra. Toetuse andja teavitab Ida-Virumaa kohalikke omavalitsusi, Ida-Virumaal haridusametust pidavaid eraõiguslikke juriidilisi isikuid taotlusvooru avamisest (vt lõige 2).

Taotluspõhiselt haldusmenetluse läbiviimine on vajalik, kuna vaatamata sellele, et Eesti hariduse infosüsteemis on olemas andmed õpetajate riigikeele oskuse taseme kohta ning kehtib eeldus, et nimetatud infosüsteemi kantud andmed peavad igal ajahetkel olema õiged, on reaalsus siiski teine. Vastavalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a määruse nr 265 „Eesti hariduse infosüsteemi asutamine ning põhimäärus“ § 6 lõikele 1 vastutavad infosüsteemi kantud andmete eest andmete esitajad. Andmete esitajateks on erinevad õppeasutused (õpetajate ja teiste haridustöötajate töökohad (õppeasutused) ja erinevad tasemehariduse omandamist võimaldavad õppeasutused). Seega on andmete esitajateks sajad või tuhanded erinevad (õppeasutustes töötavad) füüsilised isikud. See omakorda tähendab, et tõenäoliselt on tegemist väga erinevate teadmiste, oskuste ja vilumusega füüsiliste isikutega ja seetõttu võib andmekvaliteet olla kõikum.

Kui taotluspõhist haldusmenetlust üldse mitte läbi viia ning eraldada toetus haridusametuste pidajatele Eesti hariduse infosüsteemi alusel, siis saaksid väga paljud haridustöötajad olulise töötasu tõusu, kuigi tegelikkuses nad tingimustele ei vasta (on reaalsuses madalama kvalifikatsiooniga, kui teistes Eesti piirkondades ja neist väiksemat töötasu saavad haridustöötajad) ja ei ole seetõttu ka õigustatud töötasu tõusu saama.

Miks on toetuse eraldamise eelselt peetud äärmiselt oluliseks põhjaliku haldusmenetluse läbiviimist, kus keskendutakse ka dokumentidele, mis tõendavad tingimuste täitmist (ning enne seda ja haldusmenetluse läbiviimisega samaaegselt viib Keeleamet ka haridusametustes kohapeal läbi haldusjärelvalvet), selle asemel on teostada hilisemat järelkontrolli (haldusjärelvalvet)? Esiteks on see selgelt loogilisem ning erinevatele osapooltele valutum lähenemine, kus probleemid ja ebakõlad tulevad esile enne toetuse eraldamist, mitte pärast toetuse eraldamist. Viimane tähendab seda, et eraldatud toetus tuleb tagasi nõuda (selle asemel on mõistlikum toetust osaliselt mitte eraldada). Lisaks sellele on eelneva põhjaliku haldusmenetluse läbiviimisega viidud sisuliselt miinimumini ka vajadus toetust tagasi nõuda. Teiseks tähendab selline tegevus – toetuse tagasinõudmine – seda, et haridusametuste pidajad peavad tagasinõutava summa leidma oma eelarvest. Nad ei saa töötajatelt töötasu tagasi nõuda, kuna selleks ei ole seaduslikku alust. Tööandja on ise valesti hinnanud töötaja keeleoskust (või ka tasemehariduse olemasolu) ning märkinud nõude täidetuks.

Lõikes 3 nimetatakse ära see, mida esitatud taotlus peab sisaldama. Taotluses esitatakse: 1) haridusametuse pidaja üldandmed ehk taotleja andmed; 2) toetust kasutava haridusametuse üldandmed (nt nimi); 3) haridusametuses töötavate haridustöötajate ametikohtade nimetused, arv ning üldtöötaja mõistes täis- või osakoormus. Viimases punktis toodu on oluline selleks, et selgitada välja need haridustöötajad, kelle eest Haridus- ja Teadusministeerium toetust arvestab (sh kui palju arvestab) ning eraldab. Ametikohtade nimetused on vajalikud selleks, et tuvastada kas tegemist on töötajaga, kelle eest toetust arvestatakse ning koormus on vajalik selleks, et tuvastada, kui palju konkreetselt selle töötaja kohta toetust arvestatakse.

Lõikes 4 sätestatakse, et taotleja lisab taotlusele haridustöötajate eesti keele oskuse nõudele vastavust tõendava dokumendi (läbi menetluskeskkonna). Keeleseadusest tulenevalt sooritab

isik oma eesti keele oskuse tõendamiseks tasameeksami. Eesti keele tasameeksamit ei pea sooritama isik, kes on omandanud eesti keeles põhihariduse, keskhariduse või kõrghariduse. Eesti keele tasameeksamit ei pea sooritama ka isik, kes on sooritanud eestikeelse kutseeksami ja töötab kutsetunnistusel märgitud kutsealal. Seega esitab tööandja töötajate eest nende eesti keele tasameeksami tunnistuse, eesti keeles omandatud tasemehariduse tunnistuse või kutsetunnistuse. Taotluse menetlemisel toetuse andjal õigus küsida taotlejalt täiendavalt isiku haridust, kvalifikatsiooni, koormust ning eesti keele oskust puudutavaid andmeid.

Taotleja peab taotluses ka kinnitama, et kasutab saadavat toetust käesoleva määruse § 2 lõikes 1 nimetatud eesmärgil. Samuti kinnitab taotleja, et tema poolt peetava haridusasutuse töötajad vastavad käesolevas määruses sätestatud nõuetele (kui nad on taotluses nõuetele vastavaks märgitud). Ehk, et taotluse sisu ja tegelikkus peavad olema omavahel kooskõlas (vt lõige 5).

Eelnõu kuuendas paragrahvis on sätestatud taotluste menetlemisega seonduv. Lõikes 1 on rõhutatud, et taotlusi menetleb valdkonna eest vastutava ministri moodustatud komisjon ehk, et haridus- ja teadusminister moodustab käskkirjaga komisjoni, kelle ülesandeks saab esitatud taotluste läbivaatamine ja otsuste ettevalmistamine (haldusmenetluse läbiviimine). Lõikes 2 sätestatud on sellega selgelt seotud – komisjon kontrollib taotleja vastavust käesoleva määruse §-s 4 sätestatud tingimustele ning taotluses esitatu vastavust §-s 3 sätestatule. Seega kontrollib komisjon kas ei esine toetuse taotlemist välistavaid asjaolusid ning kontrollib ka taotluse sisu ning arvestab välja toetuse suuruse iga taotleja kohta, arvestades haridustöötajate ametikohti, sh nende arvu ning ametikohtade koormust (töötamist täis- või osalise tööajaga).

Lõikes 3 on sätestatud, et komisjonil on õigus kontrollida esitatud andmete vastavust tegelikkusele, sealhulgas võrrelda taotluses esitatud andmeid Eesti hariduse infosüsteemis oleva andmetega. Kuigi koolieelsetel lasteasutustel ja koolidel on kohustus hoolitseda selle eest, et nende poolt Eesti hariduse infosüsteemi esitatud andmed oleksid igal ajahetkel õiged⁶ (vastaksid tegelikkusele), siis on reaalsus kahjuks teine. Seetõttu on valitud tööjõukulude toetuse eraldamise eelseks tegevuseks teine viis – taotleja peab ise taotluse esitama korrektsed andmed ning haldusmenetluse läbiviija saab esitatud andmeid võrrelda Eesti hariduse infosüsteemis olevate andmetega. Kui need andmed ei kattu, siis on võimalik selgitada täiendavalt asjaolusid. Komisjonil on õigus küsida taotlejalt täiendavat informatsiooni. Taotleja peab esitama täiendava informatsiooni viie tööpäeva jooksul. Kui taotleja nimetatud tähtaja jooksul täiendavat informatsiooni ei esita, jäetakse taotlus läbi vaatamata.

Eelnõu seitsmendas paragrahvis on sätestatud toetuse määramise ja maksmisega seonduv.

Toetuse andja lähtub toetuse määramisel taotluses sisalduvatest andmetest ja käesoleva määruse §-s 3 sisalduvatest toetuse arvestamise alustest (lõige 1). Toetuse määramisel rahuldatakse taotlus täielikult või osaliselt (lõige 2). Täielikult rahuldatakse taotlus juhul, kui taotleja vastab määruses sätestatud tingimustele ning taotluse sisu vastab määruse §-s 3 sätestatule – kõik toodud ametikohad ja nende koormused vastavad tegelikkusele ning nende täitjad vastavad määruses sätestatud tingimustele (mis on seatud haridustöötajatele). Osaliselt rahuldatakse taotlus juhul, kui taotleja vastab määruses sätestatud tingimustele (on õigustatud taotlust saada), kuid taotluse sisu ei vasta osaliselt tegelikkusele – nt taotleja on märkinud haridustöötajateks (õpetajateks, tugispetsialistideks) töötajaid, kes seda tegelikkuses ei ole; on hinnanud eesti keeles õpetamise ja eesti keele oskuse nõude täitnuks isiku, kes seda nõuet ei ole täitnud; on hinnanud kvalifikatsiooninõude täitnuks isiku, kes neid nõudeid täitnud ei ole jne. Selle võrra erineb ka otsuses toodud eraldatava toetuse summa taotluses esitatud summast.

⁶ Nimelt sätestatakse Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a määruse nr 265 „Eesti hariduse infosüsteemi asutamine ning põhimäärus“ §-i 6 lõikes 1 järgmist – Registrisse esitatud andmete õigsuse eest vastutab andmete esitaja. Andmete esitajateks on aga haridusasutused ise.

Taotlus jäetakse rahuldamata ja toetust ei määrata juhul, kui taotleja ei vasta määruses sätestatud tingimustele (eelkõige peetud silmas määruse §-s 4 sätestatud); kui esitatud taotlus on puudustega, mida tähtaegselt ei kõrvaldata ning mis ei võimalda seetõttu toetust määrata – ehk, et tegemist on olukorraga, kus taotleja on õigustatud küll taotlust saada, kuid esitatud andmed ei võimalda toetust määrata – küsimus on haridustöötajate nõuete täitmisel, mida taotleja ei tõenda jne. See ei võimalda toetuse andjal toetuse summat välja arvestada (vt lõige 3).

Toetuse andja maksab toetuse saajale toetuse välja taotluses märgitud pangakontole 15 tööpäeva jooksul arvates taotluse rahuldamise otsusest tegemisest (lõige 4).

Eelnõu kaheksandas paragrahvis on sätestatud toetuse saaja kohustused. Lõikes 1 on sätestatud toetuse saaja kohustusena kasutada toetust käesolevas määruses toodud eesmärgi kohaselt. Toetuse eesmärk on toodud määruse § 2 lõikes 1. Väga üheselt on see seotud kindla protsessiga (eestikeelsele õppele üleminek) ning teatud kulude katmiseks (tööjõukulud isikutel, kes viivad läbi õppe- ja kasvatustegevust ehk neil, kes on selle protsessiga kõige vahetumalt seotud). Riigieelarvest eraldatud vahendite puhul (nt Vabariigi Valitsuse toetusfondi määrusega eraldatud vahendid tööjõukulude katmiseks – vt põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 82 lõiget 3) on juba ette nähtud, et toetus on sihtotstarbeline, vaid õpetajate ja tugispetsialistide tööjõukulude katmiseks.

Lõikes 2 on seatud selge ootus haridusasutuste pidajatele, millised peaks olema Ida-Virumaa õpetajate ja tugispetsialistide ametipalk täistööajaga töötamisel. Toetuse saamisel tuleb täistööajaga töötavale üldhariduskooli ja kutseõppeasutuse õpetajale maksta vähemalt 2624 euro suurust töötasu. Koolieelse lasteasutuse õpetaja puhul tuleks maksta vähemalt 2274 euro või 2099 euro suurust töötasu, sõltuvalt sellest, kas õpetajal on omandatud magistrikraad või bakalaureusekraad.

Vastavalt põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 71 lõike 2 punktile 4 kehtestab koolijuht kooli palgakorralduse põhimõtted, esitades need enne kehtestamist arvamuse andmiseks õpetajatele ja hoolekogule ning kooskõlastamiseks kooli pidajale. Ametipalga, töö- ja palgakorralduse kujundamisel ja töölepingu sõlmimisel lähtub koolijuht põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 75 lõikest 3, mille kohaselt õpetaja tööaja arvestamise ja töötasustamise aluseks on ametikoht. Õpetaja tööaeg jaguneb vahetu õppekasvatustöö ja teiste, töölepingust, ametijuhendist ja töökorralduse reeglitest tulenevate või tööandja antud ülesannete vahel. Õpetaja töö- ja palgakorralduse kaasajastamine otsustati Riigikogus seadusandlust muutes juba aastal 2013. Haridus- ja Teadusministeerium tagab Ida-Virumaa omavalitsuste haridusasutuste pidajatele ja haridusasutuste juhtidele igakülgse nõustamise ja koolitusprogrammi, et haridustöötajatel oleks ametipalgad väärtustatud ja lähtuks kehtivast tööõigusest.

Tabel 1. Ida-Virumaal õpetaja ja tugispetsialisti ametipalk, mis tuleb määruse kohasel täistööajaga töötamisel korral tagada ja koolipidaja ja koolijuhi võimalused riigieelarvelisest toetusest (VV määrus) töötasu diferentseerida

	VV kehtestatud alamäär	eesti keele õppele üleminek	Ida- Virumaal ametipalk täistööajaga töötamisel	Õpetaja palga diferentseerimi- seks 17,1%	Ida- Virumaal võimalik õpetaja arvestuslik ametipalk KOKKU
--	------------------------------	--------------------------------------	---	--	--

Üldhariduskooli õpetaja	1749	875	2624	299	2923
Kutseõppeasutuse õpetaja	1749	875	2624		
Tugispetsialistid	1749	875	2624		
Lasteaia õpetaja (magister)	1749	525	2274		
Lasteaia õpetaja (bakalaureus)	1574	525	2099		

Lõikes 3 on ette nähtud toetuse saaja teavituskohustus – toetuse saaja peab teavitama toetuse andjat, kui asjaolud, mille alusel toetus määrati, muutuvad oluliselt.

Toetuse saaja peab toetuse kasutamise kohta arvestust vastavalt raamatupidamise seadusest tulenevatele nõuetele, pidades eraldi kuluarvestust toetuse maksmise aluseks olevate tegevuste kohta, ning eristab maksmise aluseks olevate tegevuste dokumendid muudest dokumentidest. Elektroonsel kujul säilitatavaid kuludokumente peab olema võimalik kirjalikult taasesitada (vt lõige 4).

Toetuse saaja võimaldab toetuse andjal või tema volitatud isikul kontrollida toetuse kasutamisega seotud asjaolude paikapidavust (vt lõige 5). Ehk, et toetuse andja võib kontrollida, kas toetuse saaja on kasutanud eraldatud toetust määruse eesmärgist lähtuvalt.

Toetuse saaja tagastab toetuse osaliselt, kui haridustöötaja kellega seondult on toetust arvestatud on lahkunud töölt ning asunud tööle väljapool Ida-Virumaad asuvasse haridusasutusse või muule tööle samas või muus piirkonnas (nt ülikooli, erasektoris, riigiasutusse jne) (vt lõige 6). Toetuse tagastamine on põhjendatav sellega, et toetuse saaja on sellisel juhul saanud toetust, mis ei saa edasiulatuvalt kuidagi jõuda isikuni, kellele töötasu maksmiseks see oli mõeldud. Seega ei ole toetuse saajal võimalik saadud toetust sihipäraselt ehk määruks toodud eesmärki arvestades kasutada. On küll mõistetav, et lahkunud töötaja asemel võib koheselt tööle asuda uus töötaja, kuid viimase vastavust määruks sätestatule ei ole saanud haldusorgan kontrollida. Arvestades, et toetusperiood on küllaltki lühike, siis ei saa ettenähtud regulatsioon kuidagi kahjustada toetuse saajat või haridustöötajaid. Uuel taotlusperioodil (aastal 2024. a) on võimalik juba vastavat isikut arvestada toetuse saajate hulka.

Toetuse saaja esitab 20 tööpäeva jooksul arvates toetusperioodi lõppemisest toetuse kasutamise aruande (vt lõige 7). Toetusperiood lõpeb määruse kohaselt 31. detsembril 2023. a. See tähendab, et 20 tööpäeva sellest on – hiljemalt 26. jaanuariks 2024. a esitatakse vastav aruanne. Toetuse saaja peab aruandes andma ülevaate toetuse kasutamisest. Kui tegelikud kulud, mille eest toetust taotleti, on välja makstud toetusest väiksemad, peab toetuse saaja toetuse summa ja tegeliku kulu vahe toetuse andjale tagasi maksuma.

Eelnõu üheksandas paragrahvis on sätestatud toetuse rahuldamise otsuse kehtetuks tunnistamise ja tagasi nõudmisega seonduv.

Taotluse rahuldamise otsus tunnistatakse kehtetuks ja toetuse saaja maksab toetuse tagasi määruks nimetatud juhtudel. Punkt 1 – ilmnevad asjaolud, mille kohaselt taotlust ei oleks rahuldatud. Sisuliselt on tegemist andmete esitamisega, mis ei vastanud tegelikkusele (valeandmed), aga see ei olnud toetuse andjale toetuse andmise hetkel teada; punkt 2 – toetuse saaja loobub toetusest. Tegemist on olukorraga, kus toetus on määratud (ja välja makstud);

punkt 3 – toetuse saaja ei ole kinni pidanud käesoleva määruse §-s 8 sätestatust. Nt on vähendanud enda senist panust haridustöötajate töö tasustamisel; ei ole kasutanud toetust määruses sätestatud eesmärgi kohaselt jne.

Eelnõu kümnendas paragrahvis on sätestatud viide otsuse või toimingu vaidlustamisele. Kuna läbiviidava menetluse näol on tegemist haldusmenetlusega ning vastuvõetava otsuse näol (olgu selleks taotluse täielik või osaline rahuldamine või rahuldamisest keeldumine) on tegemist haldusaktiga, siis on üsna loomulik, et nimetatud paragrahvis on sätestatud – otsuse või toimingu vaidlustamise korral võib esitada toetuse andjale vaide haldusmenetluse seaduses või kaebuse kohtukohtule halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõuga seotud Euroopa Liidu õigusakte ei ole.

4. Määruse mõjud

Eelnõu vastuvõtmisel on Ida-Virumaal tegutsevate koolieelsete lasteasutuse ja koolide pidajatel võimalik maksta teatud haridustöötajatele (eelkõige õpetajad ja tugispetsialistid, aga ka haridusasutuste juhid) senisest kõrgemat töötasu, selleks, et motiveerida olemasolevaid töötajaid eestikeelsele õppele ülemineku protsessis võimalikult efektiivselt panustama. Samuti võimaldab see toetus koolieelsete lasteasutuste ja koolide pidajatel leida haridusasutustesse juurde uusi haridustöötajaid, kes omavad head haridust ja eesti keele oskust, on motiveeritud lapsi ja õpilasi õpetama jne.

Mõjuks on ka Ida-Virumaa kohalike omavalitsuste ja haridusasutuste juhtide võimestamine õpetajaameti, koolijuhhi ja tugispetsialisti ameti väärtustamisel sh töö- ja palgakorralduse kaasajastamisel.

Määruse mõjud tõenäoliselt panustavad mitmetesse Haridusvaldkonna arengukava 2021 – 2035 indikaatoritesse positiivselt. Kaudne mõju võib olla haridusjuhtimise kvaliteedile kui ka õpetajate kutsekindlusele, sest kõrgem töötasu võib eesti suuruselt kolmandas maakonnas õpetajaametisse siirdujate ja seal pikemalt püsijate hulka suurendada. Lisaks on määruse üheks tingimuseks eesti keele oskuse nõue ning seetõttu on määrusel otsene mõju eesti keelt oskavate õpetajate osakaalu suurenemisesse Ida-Virumaal. Eesti keelt oskavate töötajate olemasolu on kriitilise tähtsusega, et asjaajamine saaks koolis toimuda eesti keeles ning koolikultuur oleks eesti keele õpet soosiv ning edasiviiv. Eestikeelsel kooli keskkonnal (sh eesti keelt oskavad õpetajad) on mõju õpilaste keeleoskuse paranemisele, mis on samuti üheks võtmeindikaatoriks haridusvaldkonna arengukavas (B1 keeletaseme saavutajate hulk 9. klassi lõpus). On selge, et keeleoskus on oluline tegur põhikooli lõpetamise järgselt valikute tegemisel. Ida-Virumaal suundub suurem osa põhikooli lõpetajatest kutseharidusse (võrreldes ülejäänud Eestiga märkimisväärne osa) ja ühe põhjusena nähakse kasinat eesti keele oskust, mis ei võimalda õpinguid gümnaasiumis jätkata, mis omakorda muudab ka kõrghariduseni edenemise keerulisemaks. Täna on vene õppekeelega koolide lõpetajate seas osalemine kõrghariduse tasemeõppes madalam kui eesti õppekeelega koolide lõpetajate seas ning selle üks põhjus on samuti eesti keele oskuse madal tase kirjeldatud sihtrühma hulgas. Eestikeelsete õpetaja osakaalu kasv aitab kindlasti eelmainitud indikaatorite tulemuste paranemisesse panustada ehk suurendada B1 (tulevikus B2 ja pikemas perspektiivis C1) taseme saavutajate hulka põhikooli lõpus kui ka kaudselt suurendada gümnaasiumisse edenejate hulka ja seeläbi ka vene emakeelega noorte jõudmist eestikeelse kõrghariduseni.

Eestikeelsele õppele üleminekul on kindlasti positiivne mõju lapsevanemate seas teadlikkuse kasvul keeleoskuse vajalikkuse kohta ning sellel võib olla mõju ka lasteaias osalejate osakaalu suurenemisele, sest lasteaeades algab täielikult eestikeelne õpe juba 2024/2025. õppeaastal

ning lasteaias hakkab edaspidi lapse arengut silmas pidades toimuma oluline ettevalmistav periood eestikeelseks õppeks koolis.

Kokkuvõtvalt võib väita, et määruel on otsene ja kaudne mõju mitmetele Haridusvaldkonna arengukava 2021 – 2035 indikaatoritele ning laialdane mõju Ida-Virumaal eesti keelest erineva emakeelega õpilastele võrdselt hea eestikeelse hariduse tagamisel võrreldes ülejäänud Eestiga.

Eelnõu vastuvõtmisel on riskiks see, et piisaval arvul eesti keelt C1 tasemel oskavaid õpetajaid nii kiirest ei leita ja seetõttu tekib haridussüsteemi surve. Riski maandamiseks analüüsib Haridus- ja Teadusministeerium olemasolevaid andmeid haridustöötajate kvalifikatsiooni, keeleoskuse ja valmisoleku kohta eesti keele oskuse taset tõsta põhjalikumalt ning kavandab järgmisi samme haridustöötajate laialdasemaks toetamiseks.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse sisulist rakendamist läbi töö- ja palgakorralduse põhimõtete korrastumise haridusasutustes, on plaanis toetada laiapõhjalise koolitusprogrammiga haridusasutuse pidajat koos kooliga, kuhu ootame osalema igat Ida-Virumaa kohalikku omavalitsust oma meeskonnaga. Koolitusprogrammi osas käivad läbirääkimised Tartu Ülikooli Eetikakeskusega ning laialdasem programm algab juba käesoleva aasta kevadel ning kestab 2023. aasta lõpuni. Programmi eesmärk on laialdasemalt, aga ka sisuliselt toetada haridusasutuste pidajaid Ida-Virumaal eestikeelsele õppele üleminekul ning ettevalmistavate tegevuste tegemisel (planeerimisel). Toetuse eraldamisele eelneval perioodil teostab Haridus- ja Teadusministeerium koostöös Keeleametiga plaanipärast järelevalvet õpetajate tegeliku keeleoskuse väljaselgitamiseks, mille tulemused on kasulikud ja vajalikud nii haridusasutuste pidajate kui ka haridustöötajate jaoks. Kohalikel omavalitsustel, eraõiguslikel juriidilistel isikutel ja haridusasutuste juhtidel säilib aga konsulteerimise võimalus nii Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Keeleametiga juhtumipõhiselt, kui haridustöötajate tegeliku keeleoskuse puhul esineb põhjendatud kahtlusi. Siinkohal on äärmiselt oluline koostöö kohalike omavalitsuste, ministeeriumi ja Keeleameti vahel.

Toetuse taotlemine toimub Toetuste Menetlemise Infosüsteemis, kuhu tuleb taotlejal üles laadida kõigi peetavate haridusasutuste haridustöötajate dokumendid, keda haridusasutuse juht peab abikõlblikuks saamaks käesoleva määruse alusel eraldatavat toetust. Lisaks tuleb esitada haridusasutuste õpilaste arvud 10. mai 2023. a seisuga, sest see on aluseks juhtimise tõhustamiseks antava toetusega. 10. mai 2023. a seis on õppeaasta nõ viimane seis, mis Eesti hariduse infosüsteemi andmetel peegeldab õppeaasta tegelikku õpilaste arvu. Peale seda kuupäeva algavad juba vaheklassides õpilaste üleviimisega seonduvad protsessid.

Eelmise aasta andmete põhjal on eestikeelsele õppele ülemineku tegevuskavas ettenähtud toetuste kogu suuruseks aastal 2023 hinnanguliselt 4,5 miljonit eurot. Täpne mahu suurus selgub peale taotluste menetlemise lõppu. Veel on oluline märkida, et tegemist on pikemale ajaperioodile planeeritud meetmega, et toetada Ida-Virumaal eestikeelsele õppele üleminekut.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras. Määruse jõustumist ei seota õppeaasta algusega (1. september), kuna taotlusvooru väljakuulutamise vajadus tekib tõenäoliselt sellest varasemal kuupäeval, arvestades, et toetust antakse perioodi 1. september – 31. detsember 2023. a. eest.

7. Eelnõu koostöölastamine

Eelnõu on koostöölastatud Haridus- ja Teadusministeeriumi siseselt. Eelnõu koostamise järgselt, kuid enne vastuvõtmist on toimunud arutelukohtumised Ida-Virumaa koolijuhtide ja kooli pidajate esindajatega.

Andero Adamson
Keelepoliitika osakonna juhataja